

Durmuş Hocaoğlu

Dersimiz Milliyetçilik: XXVIII

Millet: Bir “Büyük Âile”

Yeniçağ, “Analiz”, 11 Mayıs 2007, Cuma., s.13
“Analiz” Sıra No: 524; 2007-039; Mayıs-04

YENİÇAĞ

Milliyetçilik konusunda en fazla dikkat çeken, en önemli hususlardan birisi, bir cemiyeti oluşturan üyeler arasında çok sıkı bir bağ te'sis etme konusundaki rakipsiz gücüdür. Bu bağın, açık bir anlatımla, “organik” ve “vital” (uzvî ve hayâtî) bir karaktere sâhip olduğunu söylemek sâdece bir hakîkatin ifâdesidir. İşte O'nun, gerek iptâlinde ve gerekse de aşılmasında göstermiş olduğu fevkalâde yüksek mukavemet de buradan kaynaklanmaktadır; eğer aynı bağı te'min edecek bir başkası O'nun yerine ikame edilebilirse o zaman iptâli veya aşılması bahse konu edilebilecektir. Ancak bu iş hiç de o kadar kolay olmuyor. Olmuyor, çünkü, milliyetçilik, bir cemiyetin, kendisini bir “âile” gibi algılamasını sağlıyor ve aynı cemiyetin aynı şekilde bir âile gibi algılamasını sağlayan rakîp ve/veya muâdil bir başkası pek bulunamıyor; hattâ günümüz şartları muvâcehesinde “hiç”. Bu bakımdan, şahsen, Benedict Anderson'un Millet'i “**Muhayyel Cemaat**” (Imagined Community) olarak târif etmesini yetersiz bulmaktayım – “muhayyel” belki bir yere oturtulabilir ve “âile” için de kullanılabilir, ama “cemaat”, Millet bahis mevzû olunca, gerçeği tâm olarak ifâde etmekte kifâyetsiz kalıyor. Cemaat bağları âile bağlarına nisbetle daha gevşek ve daha kırılıgandır, çünkü “organik” ve “vital” olmaktan ziyâde “sentetik”, aynı zamanda bir miktar “mekanik” ve “kurumsal” (institutional) niteliktedir. Gerçekte Millet, bir “**Büyük Âile**”dir; dayanışma bağı Milliyetçilik olan bir âile.

Tabiatıyla burada “milliyetçilik” dendiğinde O'nun en dar mânâsı olan ve esas îtibâriyle Sanâyi' Devrimi'nin mahsûlü olarak ortaya çıkan formu anlaşılacak olursa o takdirde, milliyetçiliğin, tarihin ancak muayyen bir döneminde vücut bulmuş olması hasebiyle, kendisinden önce bu dayanışma bağına sağlayan başka muharrikler olması gerektiği hükmünden hareketle, milliyetçiliğin iptal ve/veya aşılmasındaki güçlüğün de sâdece konjonktürel olduğu netîcesine varılabilir. Bu netîce ilk bakışta doğru ve sıhhatli bir hüküm olarak görülmektedir, çünkü milliyetçilik diye bir kelimenin tedâvüle girişinin tarihi alt tarafı en fazla iki asırlıktır[*]; o hâlde daha evvelki cemiyetler için, demek ki, milliyetçilik olmadan da bu bağ başka yollarla te'mîn edilebildiğine göre, pek âlâ şimdi de te'mîn edilebilir.

Ancak mes'ele, milliyetçiliği bu tarihî döneme hasreden modernist teorisyenlerin ileri sürdüğü kadar basit olmasa gerek; değil de esâsen.

Şundan ki, ilkin ve en başta gelen hatâ bir olgu olarak Milliyetçilik'in bir kelime olarak ortaya çıkışına tarihlendirilmesinde yatmaktadır. Daha evvelce de yazmıştım,

yeri gelmişken bir kere daha tekrar etmekte fayda görüyorum: Dil felsefesindeki “kelime-nesne bağlantısı” kontekstinde işlenen bu hatâyâ itibar edilecek olursa, Medeniyet ve Kültür’ün de en fazla iki asırlık bir tarihinin olması gerektiğine ve meselâ Roma Kültür ve Medeniyeti, İslâm Kültür ve Medeniyeti gibi terimlerin câiz olmamasına, Romalıların da İslâmların da kültürsüz ve medeniyetsiz olduklarına hükmedilmesi îcap ederdi; çünkü bu iki kelimenin ömrü de milliyetçilik kelimesinden daha eski değildir. Olgular da tıpkı nesnelere gibi, kendilerine verilen isimlerden bağımsızdır; millet (nation), milliyet (nationality), milliyetlik (nationhood) ve milliyetçilik (nationalism) v.b. de öyle: Milliyetçilik olgusu, milliyetçilik kelimesinin hiç bilinmediği devirlerde de hep var olduğu gibi, bugün dahi, bu kelimenin adının anılmadığı yerlerde dahi vardır.

[*] Milliyetçilik’in bir terim olarak ortaya ilk çıkışı 1798 olup [Bkz.: G. de Bertier de Sauvigny., “Liberalism, Nationalism, Socialism: The Birth of Three Words”., *The Review Politics.*, Vol: 32, Number: 2, April 1970., p.155], akabinde İtalya’da Giuseppe Mazzini (1805-1872), Almanya’da Johann Gottfried Herder (1744-1803) ve Fransa’da Abbé Augustin Barruel (1741-1820) tarafından bir daha kaybolmamak üzere gündeme getirilmiştir [Bkz.: Craig Calhoun., “Nationalism and Ethnicity”., *Annual Review of Sociology.*, Vol. 19, 1993, p.213]

Milliyetçilik kelimesini teknik bir terim hâline getiren düşünürlerden

filozof ve dilci

Johann Gottfried Herder

(Mohrunge, Doğu Prusya, 1744 – Weimar 1803)